

There are no translations available.

Экспертларимизнинг фикрича, 90-йиллар бошида нахзатчилар томонидан гайридинларнинг очикчасига таъкиб килиниши уларнинг Тожикистондан кочиб кетишларига сабаб бўлган.

ДУШАНБЕ, 21.09.2018. / «Ховар» ТМАО/. 2015 йили Тожикистон Ислом тикланиш партияси фаолияти Тожикистон Республикаси Олий суди томонидан экстремист-террорчи ташкилот сифатида тўхтатилган эди. (Тожикистон Олий суди томонидан чиқарилган қарорнинг тўлиқ матни “Ховар” ТМАО сайтининг “Хавфсизлик” бўлимида жойлаштирилган). ИТП ТЭТга нисбатан бундай қарорнинг қабул килинишига анчагина сабаблар бор. Бу ҳақда даврий матбуотда кўп ёзишди. Экспертимиз Камар НУРУЛҲАКОВнинг мулоҳазалари ҳам шу мавзуга доир.

Ушбу сатрлар муаллифи ҳам бу масала ҳақида бир неча мақола ёзган. Тожикистон Республикаси Олий суди томонидан мазкур партия фаолиятининг тўхтатилишига асос бўлган барча жиддий сабабларни бир мақолада келтириш имконсизлиги туфайли биз фақат ўша сабаблардан бири ҳақида қисқача маълумот бермоқчимиз. Токи ИТП ТЭТнинг Европа мамлакатлари ва БМТнинг Инсон ҳуқуқлари қўмитасидаги ҳимоячилари (улар Тожикистон Республикасини инсонларнинг ҳуқуқ ва диний эркинликларини чеклашда айблайдилар) воқеанинг аслидан хабардор бўлсинлар.

Тожикистон Республикаси, Ҳақиқатдан ҳам, дунёвий давлат бўлиб, унинг қонунчилигида барча миллатлар ва турли дин вакилларининг тенгҳуқуқлилиги қафолатланган. Тожикистон Республикаси Конституциясининг 8-моддасида шундай дейилади: “Бирон партия, ижтимоий ва диний бирлашма, ҳаракат ёки ғуруҳ давлат мафқураси сифатида эътироф қилинмайди... Диний ташкилотлар давлатдан алоҳида бўлиб, давлат ишларига аралаша олмайди. Иркчилик, миллатчилик, ҳусумат, ижтимоий ва мазҳабий адоватни тарғиб қилувчи ҷамият бирлашмалари ва сиёсий партияларни тузиш ва уларнинг фаолияти ман этилади”.

Шунингдек, Тожикистон Республикаси Конституциясида келтирилади: “Ҳамма қонун ва суд олдида барабардир. Давлат ҳар бир кишига миллати, ирки, жинси, тили, диний эътиқоди, сиёсий маъқеи, ижтимоий ҳолати, маълумоти, мол-мулкидан қатъий назар, ҳуқуқ ва эркинликлар қафолатини беради” (17-модда), “Ҳар бир киши динга нисбатан ўз муносабатини мустақил равишда белгилаш, алоҳида ва ёки бошқалар билан биргаликда бирон динга эргашиш ва ёки эргашмаслик, диний маросимларда қатнашишга ҳақлидир”

(26-модда).

Ана шу ҳукукий кафолатлар борлиги учун ҳам бугун Тожикистон Республикасида турли дин вакиллари эркин сиёсий фазода яшаб, ишламоқдалар. Уларнинг ўртасида ҳеч қандай диний, этник, миллий ва бошқа низолар мавжуд эмас. Барча дин вакиллари хурсандчилик онлари бўладими ёки қайгули ҳолатлардами, бир-бирларининг маърака ва маросимларида иштирок этадилар, бир-бировларини қўллаб-қувватлайдилар ҳамда бегараз ёрдамларини дариг тутмайдилар ва хоказо.

Бирок, ИТП ТЭТнинг Эрон Ислом Республикаси исломий Хукуматиға алоқадор бўлган сиёсий гаразлари дунёвий Тожикистон давлатининг ушбу ютуқларини кўролмасди. ИТП ТЭТ XX асрнинг 90-йилларидаёқ Эрон Ислом Республикаси Хукуматининг моддий, ҳарбий-сиёсий ва идеологик қувватлови билан Тожикистонда эронча “исломий инқилоб”ни йўлга қўйганди. Унинг дахшатли оқибатлари дунё аҳлиға маълум. Лекин ИТП ТЭТ ўзининг олдинги экстремистик-террористик амалларига пушаймон бўлмади. ИТП ТЭТ 1997 йилнинг 27 июнида миллий келишув ва тинчлик битими имзолангандан кейин ҳам Эрон Ислом Республикасининг исломий Хукумати кўмағи билан ўзининг экстремистик-террористик фаолиятини давом эттириб, келгусида навбатдаги “исломий инқилоб”ни амалга ошириш учун ижтимоий замина тайёрлаш мақсадида, Тожикистонда шиапарастлик ва “исломий инқилоб” гоёларини тарғиб қилди. Шу тариқа Тожикистон Республикасининг динға доир қонунчилигини бузди.

Нихоят, ИТП ТЭТ Тожикистон Республикаси Хукумати мазкур партиёға ишониб, Тожикистон Республикаси Мудофаа вазири ўринбосарлиғига тайинлаган Хожихалим Назарзода кўли билан 2015 йилнинг сентябр ойида давлат тўнтарувини амалга оширишға уринди. ИТП ТЭТ бу қилмиши билан тожикларнинг тинчлик битими протоколида кўрсатилган талаб ва халқаро ҳуқуқ меъёрларини очикчасиға бузди. Зеро, ушбу битим ЕХХТнинг ҳимояси ва назорати остида имзоланган.

Шу ўринда мисол тариқасида ИТП ТЭТнинг 1997 йилда эришилган миллий ярашувдан кейинги экстремистик тарғибот йўлидаги фаолиятларидан бирини кўриб чиқамиз. Шунда ушбу партиёнинг халқаро ҳуқуқ қоидаларига зид асил башараси ва фаолияти ошқор бўлади.

Эслатиш лозимки, Тожикистон Республикаси Конституциясининг 30-моддасида “Ижтимоий, этник, миллий ва диний нафрат ва ҳусуматни кўзгатувчи тарғибот-ташвиқот

ман этилади”, дейилган. Бу халқаро ҳуқуқ меъёрлари, жумладан, БМТнинг 1945 йил 26 июнда қабул қилинган дастурининг 55-моддасига тўлиқ мувофиқдир. Бинобарин, Тожикистон Республикаси Жиноят кодексида (189-модда) миллий, этник, маҳаллийчилик, диний адоватни кўзгаганлик ва шунга ўхшаш жиноят унсурлари учун жиноий жавобгарлик 5-12 йил муддатга озодликдан маҳрум қилиш билан белгиланган. Бирок, XX асрнинг 90-йилларидаёқ Эрон Ислом Республикаси исломий Ҳукуматининг геосиёсий режалари ижроси сифатида “Америка йўқ бўлсин”, “Сионизм йўқ бўлсин” каби шиорлар билан майдонларга чиққан ИТП ТЭТ яҳудий ва насроний халқларга нисбатан этник, диний ва миллий нафратини сиёсий шиорлар билан чеклабгина қолмай, яҳудий ва насронийларга нисбатан нафрат ва адоватни тарғиб қилувчи китобларни нашр эттира бошлади. Бу билан Тожикистоннинг мусулмон халқида гайридинларга нисбатан нафрат ҳиссини уйғотиб, уларга қарши жиходни ислом нуқтаи назаридан асослаб бермокчи бўлганди.

Мисол учун, Тожикистон Ислом тикланиш партиясининг Маданий кўмитаси нашр қилган “Нега Исломдан юз ўғирдинг?” китоби бошдан-оёқ яҳудийлар ва насронийларни таҳқирлашдан иборат эди. Бу китоб Имом Хумайний таълимоти ва бугун Эрон Ислом Республикасининг исломий Ҳукумати бошқа мамлакатларга ҳам ёйиш истагида бўлган “исломий инқилоб” гоёлари билан сугорилган. Китобнинг биринчи бўлими “Яҳуд моҳияти” деб номланган бўлиб, унинг дастлабки қисмини “Манфур миллат” ташкил этади. Жумладан, ушбу қисмда шундай келтирилади: “Дунёда яҳуд миллати каби манфур ва жанжалкаш миллат топилмайди. Бу миллатнинг ўжарлиги ва уришқоклиги тарихда мислсиздир. Ҳазрат Мусо (а.) билан қай йўсинда гаплашганлари, пайгамбарни қойишганлари ва унинг олдида қўйган талаблари, бу улуг Пайгамбарнинг ушбу ярамас қавми уйғотиш учун қилган саъй-ҳаракатлари ва ўшанда ҳазрат Мусо (а.)нинг бошига улар туфайли тушган оғир мусибатлар бу миллатнинг манфур эканлигидан бир намунадир& (1:32).

Сўнг матннинг давомида яҳудийлар умумбашар тарихини қораловчи сифатида таърифланади: “Бу миллатнинг Худони кўриш истаги, бузқопрастликка юз буриш, ўз жонига қасд қилиш ва бошқа нафратланарли қилмишлари ҳазрат Мусо (а.) замонида башар тарихига қора доғ бўлиб тушган” (1:32). Бир вақтнинг ўзида китобда бирон аниқ далилсиз яҳудийлар нафакат минтақавий ва мазҳабий урушларни, ҳаттоки биринчи ва иккинчи жаҳон урушларини келтириб чиқаришда ва Эрондаги баҳойлик каби янги динларни ташкил қилишда айбланадилар: “Минтақавий ва мазҳабий урушларнинг кўпчилиги, ҳаттоки биринчи ва иккинчи жаҳон урушлари яҳудий инвестор ва миллионерларнинг қўли билан юзага келган. Бугунги қунимизда ташкил қилинган баҳойлик ва қодиёнийлик каби янги динлар бу ифлос сионистлар қўли билан ёйилади ва тарғиб қилинади” (1:32). Қўриб турибмизки, нахзатчи муаллиф мазкур сатрларни ёзиш чоғида ҳатто иккинчи жаҳон уруши фашистлар Германияси томонидан бошлангани, бу урушда асосан яҳудийлар қатлиом қилингани ҳақидаги тарихий далилни ҳам инобатга олмаган. Зеро, ИТП ТЭТ учун гаразли манфаатлар ҳар қандай тарихий ҳақиқатдан

юкори туради.

ИТП ТЭТнинг яхудийларга нисбатан барча бузгунчи идеялари аслида Имом Хумайний ва Эрон Ислом Республикасининг исломий Хукумати бошликларига тегишли фикрларнинг такроридир. Бу, ИТП ТЭТ мусулмонларда яхудийлар ва насронийларга нисбатан нафрат хиссини уйготиш оркали Тожикистонда Эрон Ислом Республикасининг геосийосий режаларини амалга ошириб, тожикистонликлар онгига “исломий инкилоб” гоёларини сингдиришни истаганидан далолат беради. Имом Хумайний ўзининг “Исломий ҳукумат” китобида шундай деган эди: бугунги дунё икки кутбдир: унинг бир кутбида мусулмонлар йигилган, бироқ бошқа кутбда империалист, мустабид ва золим ҳукуматдорлар, муртадлар, яхудийлар, насронийлар ва материалистлар сиймосидаги ислом душманлари исломий ҳақиқатларни бузиш ва мусулмон халқларни алдаш мақсадида, бирлашганлар (2:29). Кўриб турибмизки, ИТП ТЭТ ҳамда Имом Хумайний ва Эрон Ислом Республикасининг Исломий Хукумати бошликлари фикри ўртасида бирон жиддий фарқ кўзга ташланмайди.

Мазкур китобнинг иккинчи бўлимида Худони таниш, тавҳид ва таслис, пайгамбарлар, жумладан, ҳазрат Масих ва Инжил масалаларида ислом ва масихийлик нуктаи назари таккосланади. Насронийлик динининг ушбу масалаларга доир таълимоти ислом нуктаи назаридан танқид ва рад қилинади. Мисол учун, Инжилнинг Худога доир таълимоти ақлсизлик ўларок баҳоланган. Насроний Худо гўёки қилган ишидан пушаймон, инсонга ўхшаш, кўзга кўринувчи ва ожиз бир худо эмиш (1:42-43).

Маълумки, насронийлик дини монотеистик динлардан бири бўлиб, Инжил таълимотига кўра, мохият, ҳукумат, адолат, неъмат ва ўзининг ҳақиқатида аввалсиз, охирсиз ва ўзгармас руҳдир. Ягона Худо уч кўринишда намоён бўлади. У ягона Худогагина тааллуқли сифатларга эгадир. Бироқ, ИТП ТЭТ насронийлик таълимотидаги Худонинг ягоналигини рад қилиб, масихийларни ширк (кўпхудолик)да гуноҳкор қиладилар. Наҳзатчиларнинг айтишича, “масихийлар ҳазрат Масихдан (а.) сўнг, мукаддас учлик ва Масих (а.) Худонинг ўгли эканлиги борасидаги эътиқодни мушриклардан олиб, уни яққахудоликка даъват қилган Масихнинг пок дини билан қориштирганлар” (1:47). Хулоса шуки, наҳзатчилар насронийлик динини бундай шарҳлаш оркали масихийларни қофир сифатида эълон қилганлар. ИТП ТЭТ томонидан масихийларнинг “қуфр”да айбланишидан мақсад, ислом номидан насронийларга қарши жиходни қонунийлаштиришдир.

Китобда насронийлар нуктаи назаридан пайгамбарларни таниш масаласи ҳам танқид қилинган. ИТП ТЭТ исломнинг пайгамбарлар борасидаги назарини тўғри ва холис

хисоблайди. Лекин насронийларнинг пайгамбарлар борасидаги назарини ботил санайди. Гўёки бугунги насронийлар наздида пайгамбарлар арокхўр, зинокор, ёлгончи, хотинбоз ва ишратпараст бўлганлар (1:48-50). Нахзатчилар масихийларнинг пайгамбарлар борасидаги эътиқоди ҳақида Қадимги аҳд (Таврот)да пайгамбарлар Нух ва Сулаймонга нисбатан накл қилинган бир ривоят билан ҳулоса чиқарганлар. Ваҳоланки, насронийлик динининг асосий манбаси Янги аҳд (Инжилнинг иккинчи қисми бўлиб), у Матфей, Марк, Лука ва Иоан китобларидан иборатдир. Бу, нахзатчилар масихийларни қоралаш учун фойдаланган ривоятга зиддир.

ИТП ТЭТ тарғиботчилари ақидасига кўра, масихийлар мусулмон мамлакатларда пайгамбарлар борасидаги бу қабил ақидаларни “уларнинг (мусулмонларнинг Н.Қ) фикрини қалғитиб, уларга пайгамбарлар ёлгончи, зинокор, арокхўр ва уятсиз бўлганлари ҳақида таълим бериш” учун тарғиб қилганлар (1:51). Шу ўринда бир савол тугилади: нахотки, насронийлар шу даражада ўз динларидан юз ўгирган бўлсаларки, ўз пайгамбарларини тахқирласалар? Ахир, бу қулғули ва ҳақорат эмасми?

Айни дамда “Нега Исломдан юз ўгирдинг?” китобида нахзатчилар Иоан инжили ва Қуръонда келган Масих таърифини таққослаб, Қуръонда Масих Аллохнинг баракотиға эришганини тасдиқлайдилар. “Аммо Инжилда таърифланган Масих муборақ бўлибгина қолмай, балки лаънатлангандир ҳам” (1:54). Зеро, нахзатчиларнинг ақидасига кўра, гўёки ҳақиқий Инжилни масихийликка эргашганлар бузганлар ва ўзгартирганлар. Хуллас, бугунги масихийлар Инжили “ёлгондакам инжиллардир”(1:55).

Мазкур китобда, айниқса, католик қалисоларида Исо Масихнинг тугилган қунини нишонлаш маросими танқид қилинган. Мисол учун, насронийлар маросимидаги май ичиш ва патир нон ейиш ҳурфот сифатида қаламга олиниб, унга “чиндан ҳам қандай ажиб бадбахтлик, қандай ақлсизлик, қандай жохиллик ва нодонлик” деб қаралган. Бу жуда оғир ҳақорат.

Буюм етмагандек, нахзатчилар католикларнинг айбига иқроқ бўлиб тавба қилиш маросими (покаяние, исповед)ни бир “исфаҳонлик эрқак” тилидан насроний қалисосининг “жаннат сотиш” маросими сифатида тахқирлаган. Гўёки бир “Исфаҳонлик эрқак” Попдан маълум миқдордаги пулга дўзахни сотиб олиб, ундан мулк ҳужжатини олади. Сўнгра, “масихийларнинг умумий марказига бориб, дод солади”: “Хушхабар ва башорат!” (1:58). Масихийлар унга қулоқ тутадилар. “Исфаҳонлик эрқак” сўзида давом этади: “масихийлар учун энг яхши янгилик ва башоратим шулки, ҳар қим бундан кейин жаннат сотиб олиш учун асло Попга мурожаат қилмасин. Зеро, жаннатни сотиб олиш жаҳаннам ва ўтда ёнишдан кўрқиб сабабли эди. Энди мен Сиз учун ҳамма дўзахни сотиб

олдим... ишонаверинг, мен сизни асло дўзахга тушишингизга йўл кўймайман!” (1:59). Нахзатчи муаллиф хикоясини давом эттириб, бу ходисадан кейин масихийлар калисога бормай кўйганларини тасдиқлайди. Поп ва унинг маслакдошлари иктисодий бўҳронга йўликиб, “Исфохонлик эркак” ёнига борадилар ва “катта пул эвазига жаханнам мулки хужжатини бу каттик одамдан кайтариб оладилар ва яна “жаннат сотиш” бозорлари раванк топади» (1:59).

Ажабланарли томони шундаки, ИТП ТЭТ “кахрамони” бир эронлик эркак. Нахзатчилар бу билан насронийларнигина эмас, балки католикларни ҳам ҳақорат қилганлар. Шунингдек, бу тўқима ривоят билан имомия шиасининг бошқа дин ва мазҳаблардан афзаллигини таъкидлаб, тожикистонликлар диккатини имомия шиасига жалб этишга уринганлар. Бу, уларнинг шиапараст, шиа ва “исломий инкилоб” гоёлари тарғиботчилари эканликларидан дарак беради. Бугун Эрон Ислом Республикаси исломий Хукумати ақидавий сиёсатининг асосини ташкил қилувчи Имом Хумайний таълимотига мувофиқ, “исломий инкилоб” бутун дунёда “сиёсий инкилоб”га айланиб, исломий бўлмаган ҳар қандай тизимга “шайтоний” тизим сифатида барҳам бериши ва ислом “куфр” устидан қолиб чиқиши керак (2:27).

Эслатиб ўтиш лозимки, “Нега Исломдан юз ўгирдинг?” китоби ислом динидан чиқиб, насронийлик дини, баҳойлик мазҳаби ва бошқа дину мазҳабларни қабул қилиб, исломни тарқ этган, нахзатчиларнинг таъбири билан айтганда, “муртад” бўлганларга қарши ёзилган. Бироқ бу яҳудий ва насроний халқларни таҳқирлаб масҳаралаш ва уларнинг муқаддас китобларини ерга уриш учун асос бўла олмади. Бундан нахзатчиларнинг кўзлаган мақсади, асосан “исломий инкилоб” гоёларини тарғиб қилишдир. Улар “муртад бўлганлар”га “насихат” қилиш баҳонасида Эрон Ислом Республикаси исломий Хукуматининг яҳудий ва масихийларга нисбатан сиёсатини Тожикистон мусулмонлари онига сингдириш, яҳудийлар ва насронийларни “қофир ва муртад”ликда айблаб, уларни мушриклар қаторига қўшиб, “муртаднинг жазоси ўлим” эканлигини амалда қўрсатишга уринганлар (1:120).

ИТП ТЭТ томонидан бундай бузғунчи диний ақидаларнинг тарғиб қилиниши Тожикистон мусулмонлари, айниқса, ёшлар онига ўз таъсирини ўтказмай қолмайди, албатта. Уларда яҳудийлар ва насронийларга нисбатан нафрат ҳиссини уйғотиб, диний-мазҳабий низоларни келтириб чиқариш учун ақидавий замина тайёрлаши, турли дин вакиллари яшаб ишлайдиган Тожикистон җамиятининг тинчлик-осойишталигини бузиши мумкин.

ИТП ТЭТ ошқора фаолият юрита бошлаган XX асрнинг 90-йиллари бошида қўплаб яҳудий ва насронийларнинг Тожикистондан қочиб кетганлари бежизга эмас. Уларни айнан майдонбозликлар ва ИТП ТЭТ ташкил қилган норозилик намойишлари қўрқувга

солиб, уларда исломофобия хисини юзага келтирган эди. Шу нуктаи назардан олиб караганда, бугун бир сиёсий жараёнга айланган исломофобия кўринишининг ривожланишида ИТП ТЭТнинг ҳам роли катта. Ваҳоланки, Тожикистонда илм ва санъат, иктисодиёт, колаверса, маориф ва согликни саклаш каби ижтимоий соҳаларнинг раванг топишида яҳудийлар ва насронийларнинг роли жуда катта эди. Бирок, ИТП ТЭТ яҳудийлар ва насронийлар бунёд килган нарсаларни XX асрнинг 90-йилларида нест-нобуд килдилар.

Яна шуни айтиш керакки, 1997 йили Тавилдара ноҳиясида БМТ делегацияси ва 2018 йилнинг август ойида Дангара ноҳиясида насроний динига мансуб сайёҳларнинг ўлдирилиши ва бошқа юзлаб террористик амаллар ИТП ТЭТ террористларининг кўли билан бажарилган. ИТП ТЭТ аъзолари Сурия ва Ироқдаги урушларда ҳам катнашганлар. Бугун Афғонистондаги террористик гуруҳлар сафида ҳам амал килмокдалар. Хулоса килиб айтганда, ИТП ТЭТнинг экстремистик-террористик фаолияти халқаро аҳамият касб этганига анча бўлди. Шунинг учун ИТП ТЭТга нисбатан иккиюзлама меъёрлардан фойдаланган ҳолда муносабат килиш халқаро ҳуқуқ нормаларига зиддир. Бу, БМТ ва ЕХХТ Инсон ҳуқуқларини ҳимоя килиш кўмитасининг мусулмон мамлакатларидаги эътиборини пасайтириши мумкин.

Бинобарин, Тожикистон Республикаси Олий Суди томонидан экстремист-террорчи ташкилот сифатида ИТП ТЭТ фаолиятининг тўхталиши шак-шубҳасиз тўғри ишдир. Бу қарор, нафакат Тожикистон Республикаси қонунчилигига, шунингдек, халқаро ҳуқуқ ҳужжатлари талабига мувофиқ чиқарилган. ИТП ТЭТ ЕХХТ масъуллари томонидан халқаро хусусиятга эга бир экстремист-террорчи ташкилот сифатида эътироф килиниши керак.

Адабиёт:

1. Нега Исломдан юз ўғирдинг? Тожикистон Ислом Тикланиш Маданий кўмитасининг нашри., 1999 йил.

2. Khomoini R. Principes, sociaux et religeux. Paris, 1979.

Камар НУРУЛХАКОВ.